

esse, tanquam si nunquam aegrotasset, & in pristinum naturalemque statum rediisse, ut l. *Quod sanatum ff. de Adil. edit. Gal. 9. Meth. med. cap. 15. class. 7.*

21 Porro ex tempore, quod est inter unum & alium morbum, assequi etiam possumus, sitne posterior prioris recidiva; si enim tempus intermedium non sit multum, facile suspicari possumus, immo pro certo habere, si cetera consentiant, ultimum morbum esse prioris recidivam. *Repa in tract. de pest. part. Med. num. 140. cum ibi citatis. Rota ubi supra num. 4. & iure, dicente Avic. ubi supra, quod reliquæ prioris morbi cito faciunt recidivam. & ante illum Hipp. 2. Epid. sect. 1. text. 23. & 6. sect. 3. text. 31. ulcera quæ fiunt, & tubercula judicantia febres, quibus hæc non fiunt, iudiciorum sublationes; quibus intus relinquuntur, certissimæ & citissimæ recidivæ. Neque in casibus ab Hipp. enarratis in lib. de morb. vulg. recidivam usque duodecim, aut decimum quintum diem protractam comperies; licet, permanentibus signis nuper enarratis, etiam ultra mensem protrahi posse non dubitem, plurimum tamen tanto tempore tardare non consuevit.*

23 Denique ex aegritudinum specie conjici id ipsum potest, non tamen ex eo solummodo, quod posterior morbus sit ejusdem speciei cum prioris, quia potest posterior morbus esse contrariæ speciei, ut

24 si prior erat febris ardens, quæ morbus calidus est, posterior poterit esse hydrops, qui frigida aegritudo est: nonnulli enim morbi in contrariis dispositionibus aegros trahunt, ita docente experientia, ac firmante Hipp. 2. Epid. sect. 1. & Avic. ubi supra. cap. 100.

26 Nec tantum valet ea presumpcio, quod subsequens morbus ideo presumatur recidiva prioris, quia eadem accidentia atque symptomata hic atque prior habet, quantum voluit. *Rota ubi supra. num.*

27 5. potest enim subsequens morbus esse ejusdem naturæ cum prioris, & non habere eandem causam,

28 & sic non esse prioris recidiva, quia recidiva, & morbus habent unam eandemque causam, ut supra firmatum est; potest quoque & posterior morbus, ut dixi, esse contrariæ speciei cum præcedenti, & tamen esse prioris recidiva, quia ab una eademque causa originem ambo ducent.

Ac prior quidem conclusio (nam posterior jam in propatulo est) exemplo patere potest: Nam pone mihi virum ex febre ardente laborantem, ob id quod plurimum, & supra consuetudinem se exercuerit, quem finge septima per sanguinis hæmorrhagiam ex naribus criticè fuisse sanatum, & omni ex parte convaluisse, dehinc calidorum ciborum usu, & meri potu, paucis interjectis diebus, in eandem febrem ardentem recidat, hæc quidem non erit prioris recidiva, sed erit omnino novus morbus, licet idem specie sit; diversam enim habet causam, & ex nova humorum biliosorum, vel biliosi sanguinis aggregatione procreatus erit; nam causam prioris morbi cessasse, probat critica illa evacuatio, & omnimoda ex illa morbi allevatio ac perfecta sanatio: novam vero causam irrepulsè, errata in victu probare possunt: neque enim dubium est, ex eis novam fuisse bilem in corpore aggregatam, quæ vel ob multitudinem, vel ob dispositionem putrescens in venis, vasisque magnis cordi proximis, novam accenderit febrem.

31 Declaranda ergo veniunt prædicta, ac limitanda:

nam siquidem novam causam constet advenisse, & aeger ex prioris morbo perfecte non reconvaluerit, si posterior morbus accedens sit ejusdem speciei cum prioris, faciet maximam recidivæ præsumptionem ceteris adjunctis adminiculis; si autem sit quidem ejusdem speciei, sed vel constet accessisse novam causam, vel cætera conjecturæ desidererentur, non sic temere in hoc casu pronuncandum erit.

Tertius casus, de quo dubium aliquod intercedere posset, talis est: Gravida mulier morbo aliquo salutari laboret, ut exempli causa simplici ac levi tertiana, nullo concomitata symptomate, dehinc partus sequatur, ac febris ita irritetur, ut ex simplici, & benigna, & intermittente, continua, ac maligna evadat, tandemque mulierem ad interitum perducatur. Hic casus, licet pæne idem sit cum prioris, habet tamen aliquid peculiaris speculationis; dico ergo, quod facit locum exceptioni, & comprehendendi potest sub regula decima; prior enim morbus ex sua natura salutari mortem non poterat afferre, quia tamen humores in motu erant, adveniens partus hunc ipsum motum irritavit, & ex eo morbus exacerbatus ex salutari lethalis evasit, fortasse absque ea causa superveniente non nisi salutari permansurus.

Sed instabis, dicens: Nonne absque partus adventu poterat tertiana etiam in alio subiecto ex intermittente ac levi fieri continua, ac maligna, & egrum è medio tollere? quomodo ergo absolute illud pronunciare licet, quod tota mortis culpa penes partum resideat? Respondeo, dubium non esse in quovis subiecto potuisse tertianam febrem ex levi, & intermittente, gravem ac continuam evadere, & aegrum occidere, tamen quia hic habemus evidentem causam irritationis ipsius morbi, qui alias, quantum ad ejus naturam spectat, salutari esse solet, frustra alias ejus rei causas investigare tentaremus, facit decisio *Rote divers. num. 701. in noviss. par. 1.*

Dubitatio quoque; aniam præbere potest sequens casus, qui in horum numero quæritus est, & cui similis historia apud Hipp. habetur Epid. lib. 7. de Simi conjugæ. Si ex partu, aut prægnantia mulier in morbum chronicum labatur, ex quo longo post spatio extra partum, aut prægnantiam decedat, an pro exceptione casus sit. Respondeo, quod si secundum rei naturam sententia ferenda est, cum prioris ac originariam morbi causam supponamus in hoc casu fuisse ex partu, aut prægnantia, exceptio locum habere debet. At si æquitas respicienda est, & fraudis occasio tollenda, l. *Quod si Ephefi. §. in summa. ff. de eo quod certo loco. l. In omnibus. ff. de reg. Jur.* (parcant humanissimi Jurisconsulti, si Medici terminos transgredior) pro lucro in hoc casu sententiam ferrem; fraus enim hic latere potest; nam cum licuerit pecuniarum domino per longum temporis intervallum, quo hæc mulier aegrotavit, eas ab eo periculo eximere, & tamen neglexerit, suspitionem præbet, ne fraudulento animo hoc egerit, ut, pecunias salvis existentibus, fructus perciperet, cum in hoc casu semper dare poterit de exceptione, itaque videndum, an hoc æquirati consonum, aut dissonum sit.

Quintus casus: Ponamus, quod mulier aliqua menstruorum retentione laboret, ex qua in morbum aliquem incidat longum; cum tamen hæc se gravidam esse putaret, nullo modo curata est, sed morbo permanente, gravida fiat, dehinc putans se septem menses,

stre, aut proveciore fetum gerere abortiat, pateat vero abortum solummodo bimestrem, trimestrem, aut recentiore esse, & abortus denique occasione prior morbus irritatus illam è medio tollat.

40 Videtur prima fronte, quod hic casus debeat esse pro exceptione: nam ex abortu originem habuisse mortem patet, cum tamen originaria causa morbi, qui occidit mulierem, fuerit menstruorum retentio, quæ simul etiam abortum procurare potuit. Itaque cum prior morbus ex prægnantia non esset, & secundus originariam causam habuerit à prioris, immo fuerit ejus fructus ac germen, abortus habet se tanquam causa impulsiva: neque enim suppono, quod ille morbus etiam extra abortum non poterit longo tempore occidere, casus tamen eventu rarus erit, ut de prioris dicebam, & difficultate non carebit.

42 Denique ponamus, quod gravida, parturiens, aut puerpera ex procatartica causa absque ulla prægnantia, partus, aut puerpera culpa in morbum labatur, ex quo pereat etiam intra puerperii terminum, aut in ipsa prægnantia, vel partu. Dicamus in hoc casu non esse locum exceptioni, eo quod morbus partui, aut prægnantia imputari non possit, nec puerperio, habet enim evidentissimam causam, & ita expresse tenet *Valles. Contr. Med. libro decimo, capite quarto.*

44 Cum verò ob particularium casuum multitudinem possint hæc in infinitum variari, impossibile omnino est, ut hic omnes casus dubii apponantur; quamobrem superiores adduxisse sit satis, ex quibus, si una etiam supra tradita regulæ, ac historiæ in considerationem adhibeantur, facile de quocunque sententiam ferre licebit.

S V M M A R I V M.

- 1 Per ea verba, Excepta morte partus, &c. quos casus intelligi voluerit Cagnatus, & num. 3. consultatur num. 14.
- 2 Partus & prægnantia nunquam sunt causa mortis, quia res sunt maxime naturales. refellitur num. 4. declaratur num. 5.
- 6 Nulla corpora actio animalis obest, quamaliu naturali ter sit.
- 7 Omnis res naturalis, cum præter naturam coadit, est causa morbi, vel morbus.
- 8 Morbus ex quibus eveniat.
- 9 Sanitatem procurantes, res præternaturam in naturalem statum reducimus.
- 10 Morbus, & sanitas circa idem versantur. & numero sequenti.
- 12 Partus & prægnantia, licet res naturales sint, possunt præternaturales evadere.
- 13 Omnes morbi non sunt proprii partus & prægnantia, licet in partu & prægnantia eveniant.
- 15 Partus & prægnantia humores pravos gignunt, vel irritant.
- 16 Prægnantes sanguinem habent deteriore.
- 17 Partus & prægnantia semper culpa participant in eveniente morbo. contrarium num. 22.
- 18 Non quotiescunque culpari potest partus, facit exceptioni locum.
- 19 Non semper partus & prægnantia eodem modo causa sunt evenientis morbi. declaratur ut numero sequenti.
- 21 Semper prima causa culpanda.

23 Prægnantes cibo & potu pinguescunt.

24 Partus & prægnantia plurimum profunt.

25 Magis sana sunt mulieres fecundæ, quam non fecundæ.

26 Cur partus & prægnantia tot mala afferant.

27 Incommoda prægnantia & partus, defectus naturales sunt, non morbo.

28 Prægnans, & puerpera sana sunt. contrarium num. 30. dic ut ibid.

29 Prægnantia assimilatur ciborum concoctioni.

31 Causa morbi præter naturam est.

32 Partus & prægnantia sunt oblationes operationum. contrarium ibid.

33 Partus & prægnantia adducuntur ab Hipp. pro morborum causis. reprobatum num. 34. & 37. Vide num. seq.

36 Hipp. cum quid pro morbi causa adducit, particula Ex uti solet.

38 Dies critici à partu numerantur. reprobatum numero 41. declaratur num. 42.

39 Causa morbi à partu incitat, sed latitat ad triginta dies.

40 Conceptiones, & partiones eodem tempore judicantur, quibus judicantur morbi.

43 Sanitas & vita eodem modo, isdemque diebus judicantur, quibus judicantur morbi.

Argumenta in contrarium objecta proponuntur, ac resolvuntur.

Q V Æ S T I O VIII.

Spereff, ut argumentis, quæ contra nostram opinionem adducuntur, satisfaciamus, licet & ex superioribus satis superque satisfactum sit; tamen hic magis peculiariter id ipsum agere nec superfluum, nec absre mihi videtur. Primo ergo Cagnatus præceptor meus, cum vim eorum verborum, quæ in societatum contractibus apponuntur, explanare vellet, nimirum, *Excepta morte ex partu, & causa partus*, conatus est demonstrare, iis verbis comprehendere quoscunque casus, qui in partu, aut prægnantia eveniant, nec nisi de unoquoque qualis qualis sit, aut quamcunque habeat causam, ea verba intelligi posse; quod si ea sententia Iuri & Iustitiæ non satisfaciat, vel ea verba secundum prædictam sententiam intellecta minus Iustitiæ consona esse videantur, à Legibus, ac statutibus hæc in melius commutanda esse definit.

Dicebat enim, quod cum partus & prægnantia 2 res sint maxime naturales, nunquam fieri possunt mortis causa. ea igitur verba de morte ex partu, aut prægnantia eveniente, intelligi non possunt, quia ex iis nunquam causatur mors, ergo de morte intelligenda sunt, quæ ex morbis ad partum & prægnantiam accedentibus originem ducunt, unde est, quod necessario, attentis illis verbis, omnis casus mortis in prægnante, aut parturiente eveniens exceptioni locum dabit.

Huic argumento & abundè satis supra *quæst. 2. à num. 8. ad plures seqq.* satisfeci, & nunc etiam iis, quæ sequuntur, ab illis quæ inibi adduxi non diffidentibus, plenius satisficiam. Dico ergo, quod partus res quidem naturalis est, si consideretur pro ut est actio quædam à Natura instituta ad expellendum foetum, ut mictio ad expellendam urinam, & hoc modo, hoc est in abstracto, in sensu diviso,

Etus à dante pecunias exacti essent salvo capitali, quod absque ulura vitio fieri non poterat, unde iustitiae moderatores iniquam rem viderentur permisisse, idcirco duo eventuum genera in parturiente, ac prae-gnante consideranda erant; unum nimirum eorum, quorum immediata ac praecipua causa partus, aut praegnantia erant, cum à naturali statu desciscunt, alterum eorum, qui ab alia causa originem ducentes, à praegnantia tamen & partu dehinc foventur. In priori eventuum genere exceptionem admitti debere declararunt Iureconsulti, in posteriore nequaquam.

Cum autem non sine Medicorum ope assequi possint, quandam partus & praegnantia praecipuae ac immediatae mortis causae sint, quando vero solummodo foventes ac coadjutrices, idcirco in ea re eorum iudicium desiderant *Boccac. de soc. num. 35. num. 120. Casstrac. eod. tract. cap. 18. num. 20. Zaccb. ibid. num. 426. & 428. Rota apud Zaccb. ubi supra decis. 99. num. 6.* qui tamen hucusque mentem Iurisperitorum, & actionis vim non assequentes, sed ea verba proprio intelligendi modo interpretantes, illis male iudicandi anam non semel aut bis praestiterunt.

Quod si urgeres, sociorum conditionem adhuc aequalem non esse, etiam excepta morte ex partu, aut praegnantia primariam habente causam ac originem, nisi una quoque omnis mors in partu, aut praegnantia eveniens excipiatur, quia patet, quod dato eodem morbo in viro, & in praegnante muliere, vel parturiente, semper majus periculum est ex parte praegnantis, aut parturientis, ob praegnantiae & partus concomitantiam, quam ex parte viri; Respondeo, quod damnus ex hac conditionis disparitate pecuniarum domino emergens sua culpa ille patitur, cum minime coactus, sed sponte voluerit suas pecunias currere tale periculum amissionis sub periculo vitae mulieris, cum aliàs licuisset illi virum nominare sanum ac robustum, non ab ea solum periculi inaequalitate immunem, sed à quovis etiam morbo, quantum ex fragilitate humana sibi promittere licebat.

Vt ergo eam rem, prout eorum muneris erat, Iureconsulti declararent, verba illa in contractu apposita ita accipi voluerunt, ut partus & praegnantia, ad eaque pertinencia sint causae proximae, immediatae, ac finales mortis, nec fati esse debere, ut locum exceptioni faciant, quod habeant se tanquam causae remotae, impulsivae, ac mediatæ, ut in pluribus casibus evenire certum est, & supra iam explicatum.

Sed insurgebat adhuc non levis dubitatio ex verbis in contractu apposis, nimirum, *excepta morte ex partu, & causa partus*, bene enim se res habet, dicunt aliqui, quod per ea verba, *ex partu*, comprehendantur casus ab illo immediatam habentes dependentiam, sed per subsequencia, *& causa partus*, non alios comprehendendi dici potest, quam omnes casus, quibus causam dederit partus: patet autem, neque à nobis negatur, in quolibet casu mortis in praegnantia, aut parturiente semper partum & praegnantiam dare causam morbo, & morti, & tenere semper se saltem ex parte causae impulsivae, & coadjutricis;

itaque si ea verba suum effectum habere debeant, per ea comprehendi dicendum est omnes casus in partu aut praegnantia succedentes.

Quibus respondi, per ea verba *& causa partus*, eos casus comprehendendi, qui ab iis dependent, quae ad ipsum partum consequuntur, & occasione ipsius partus fiunt; tale quid est secundinae educio, purgatio puerperii, & si alia sunt, quae ipsum partum concomitantur; eos insuper, qui à morbis pendent, quorum causa proxima & efficiens, & non solum impulsiva ac fovens fuerit partus, ut si ex eius difficultate jam remissa, vel secundinae educatione difficili, & huiusmodi, vel febris, vel morbus exciterur: nisi enim hoc pacto res intelligatur, jam Summos Pontifices, qui talia permiserunt, & ceteros Iustitiae ministratores in eam absurditatem, de qua supra, incidisse confitendum esset, quod rem ulurariam licitam fecissent; sed ablit ita sit, ut de viris sapientissimis tale quid jactetur, atque ea de re Medicis, qui proprio intelligendi modo eorum verba declararunt, malim nullam habere fidem, etiam nulla dissuadente ratione, (licet alias eos ut humanissimos praecceptores, ac doctissimos viros in honore habeam) quam ita finistre de Iureconsulorum prudentia dijudicare. Vt rem igitur tanti momenti dilucidè, quantum ac quatenus vires permittebant, magis secundum veritatem patefacerem, primo causa investigata, ob quam permitti debuit danti pecunias, ut excipere posset mortem ex partu provenientem, & vi verborum, quae in contractu apponuntur, considerata, ad particulares quosdam casus deveni, ex quibus nonnullas regulas pro casibus excipiendis formavi, dehinc etiam nonnullos pro lucro adduxi, ac mox quae ratione partus & praegnantia ex Iurisperitorum mente deberent esse causae mortis in casibus exceptionis, enarravi; & ne aliquid intentatum relinquerem, alios insuper casus dubios proposui, quos etiam dilucidius, quoad fieri potuit, explanaui, tandemque ad aliqua argumenta dissolvenda devenit, ad illud praecipuum, quod cum partus & praegnantia res sint naturales, nunquam possunt esse causa mortis; in quo argumento fallaciam late-re manifestavi: nomen enim Partus est quid indifferens ad sanum & non sanum, & quid genericum, & cum volumus sanum partum dicere, naturalem dicimus, cum morbosum, praeternaturam. Partum simpliciter non posse occidere falsum est, partum naturalem non interimere verum est, partum praeternaturam, falsum. In eo igitur argumento ea fallacia subest, quod in priori conclusione nomen partus generice, & in abstracto sumptum est, prout comprehendit quemcumque partum, in conclusione vel specificè, prout solum naturalem comprehendit, vel in concreto, prout in hoc, aut illo individuo naturaliter fit; quod cum ita sit, concludendum ex partu & praegnantia non naturaliter se habentibus, quemadmodum & ex ceteris quibusque rebus naturalibus, cum statum naturalem mutant, & in praeternaturam abeunt, posse facillime succedere mortem, qua succedente, locus fiat exceptioni.

Denique ceteris quibusdam pusillis argumentis, cum meliora non adducerentur, satisfeci, quibus peractis, jam huic Titulo finem imponamus.

Tituli Quarti Finis.

PAVLI

PAVLI ZACCHIAE
Medici Romani,
QUESTIONVM
MEDICO-LEGALIVM
LIBRI PRIMI
TITVLVS QVINTVS

De similitudine & dissimilitudine natorum,

Continens Quaestiones quinque;
quarum

I. De causis similitudinis natorum, variae auctorum sententiae.

Pag. 115

II. De differentiis similitudinum, earumque causis.

118

III. Quid sit simile, quid dissimile, ac de vera & adaequata similitudinis causa.

119

IV. Similitudo an debeat facere conjecturam filiationis.

123

V. Filius mulieris, qua ab obitu prioris mariti illico alteri nupsit, cujusnam censendus.

125